

Γιώργος Βασιλάκος

«Ασώματος η κεφαλή, περάστε κόσμε»

(η λήθη του σώματος στη σύγχρονη ψυχιατρική και ψυχοθεραπεία)

Η ασθενής νοσηλευόταν στην κλινική με βαριά μελαγχολία. Παρά τις προσπάθειές μας, παρά τις μεταβολές της φαρμ. αγωγής, η κατάσταση παρέμενε σχεδόν απελπιστική. Μας επισκεπτόταν συχνά ένας συγγενής της από τη Θεσ/νίκη, καθηγητής πανεπιστημίου, ο οποίος επέμενε ότι «έπρεπε να κάνει ψυχανάλυση», αν όχι τώρα, που έτσι κι αλλιώς δεν μιλούσε, όταν με το καλό έβγαινε βελτιωμένη από τη κλινική. Θα μπορούσε να υποθέσει κανείς ότι χρησιμοποιούσε τον όρο ψυχανάλυση γενικά, με την έννοια ενός κάποιου είδους ψυχοθεραπείας. Αλλά όχι: κάποτε, όταν μιλούσαμε για τον χαρακτήρα της ασθενούς, για τον χαρακτήρα που αμελεί να εξετάσει η ψυχιατρική και που οι διάφορες γνωσιακές προσεγγίσεις τον περιορίζουν σε κάποια καθ' έξιν γνωσιακά σχήματα, σε κάποια σκεπτικά φίλτρα, ο κύριος ξέσπασε: *«Γιατρέ μου, το πρόβλημα είναι ότι αυτή έχει ούρα και κόπρανα. Και μόνο που τα καταλαβαίνει στο σώμα της παθαίνει κατάθλιψη. Αν ήταν δυνατόν τ' άντερο και το πουλί της να ήταν καθαρά σαν το κρύσταλλο θα αισθανότανε τέλεια».*

Σε μια άλλη περίπτωση είχα περιγράψει τον προνοσηρό χαρακτήρα του μελαγχολικού: ο μελαγχολικός πριν αρρωστήσει είναι υπερβολικά συμμορφωμένος με το γράμμα του νόμου, είναι υπερβολικά ταυτισμένος με τον κοινωνικό του ρόλο, τον ρόλο που του αποδίδεται κοινωνικά, είναι θιασώτης της καθαριότητας και της ευταξίας, αλλά μιας καθαριότητας και τάξης που διαφέρει από εκείνην του καταναγκαστικού, τάξη και καθαριότητα του καταναγκαστικού που είναι ιδιότροπη και πολλές φορές μαγική, ενώ του μελαγχολικού η καθαριότητα και η τάξη υπηρετούν το κοινωνικό σύνολο. Αυτή η ευταξία κι η καθαριότητα επεκτείνεται στη ιδέα και το βίωμα του εαυτού και των άλλων: ο εαυτός και οι άλλοι πρέπει να έχουν «καθαρές και τακτοποιημένες» συμπεριφορές, «καθαρή θέση», ανάλογα με την ηλικία, το στάτους και τα λοιπά που επιτάσσει η κοινωνία π.χ. η κόρη στα 24 πρέπει να τελειώσει τη σχολή, στα 26 να έχει δουλειά, στα 28 να παντρευτεί, στα 30 να κάνει παιδί κ. ο. κ. Οποιαδήποτε διασάλευση αυτής της καθαρής και τακτοποιημένης τάξης πραγμάτων, οποιαδήποτε αντίφαση, π.χ. η εμπειρία ότι ένας σοβαρός σύζυγος

μπορεί να ξενοκοιτάζει, αποτελεί απειλή και αφορμή πυροδότησης καταθλιπτικού επεισοδίου. Ο καταθλιπτικός ασθενής, πριν αρρωστήσει, εκδηλώνει μίαν έντονη δυσανεξία του αντιφατικού και αμφίσημου. Όλα τα πράγματα του κόσμου πρέπει να είναι καθαρά και τακτοποιημένα: όμως, αυτός δεν είναι και ο στόχος του ορθολογικού, δυτικού, πολιτισμού, και ο στόχος των θεραπειών που θέλουν, ας πούμε, να καθαρίσουν την σκέψη από αρνητικές προσμίξεις, από αντιφάσεις και δεισιδαιμονίες;

Υπάρχουν πολλές ερμηνείες του γιατί η ψυχανάλυση έχει υποχωρήσει τις τελευταίες δεκαετίες και του γιατί βιολογικές και γνωσιακές αντιλήψεις κυριαρχούν στα πεδία της ψυχιατρικής και της ψυχολογίας. Οι πιο λογικοφανείς, και συνεπείς με το ιδεώδες του ορθού λόγου, υποστηρίζουν ότι η αυτή η υποχώρηση έχει να κάνει με την αδυναμία της ψυχανάλυσης να αποδειξει τις προτάσεις της, και ότι η αποδοχή των εννοιών, της δομής του ψυχισμού και των διάφορων μηχανισμών που προτείνει είναι, σε τελευταία ανάλυση, περισσότερο ζήτημα πίστης παρά επιστημονικής απόδειξης, και η ψυχανάλυση είναι ουσιαστικά στην καλύτερη περίπτωση ένα είδος επιστημονικής θεολογίας παρά φυσικής επιστήμης. Πρόσθετα, τα όποια κλινικά αποτελέσματα που μπορεί να έχει σπάνια αποδεικνύονται και επαληθεύονται μέσω ανεξάρτητου πειραματισμού, και πολλές φορές εξηγούνται λόγω της υποβολής, της λειτουργίας του placebo και άλλων μη ειδικών παραγόντων, που δεν προσιδιάζουν στην ίδια την ψυχαναλυτική ερμηνεία και τεχνική αλλά σε γεγονότα που είναι κοινά σε όλες τις θεραπείες. Για παράδειγμα, αν, ας πούμε, μια αγχώδης διαταραχή θεραπεύτηκε, και αν υποθέσουμε ότι αυτό οφειλόταν στην ψυχοθεραπεία στην οποία υποβαλλόταν ο ασθενής, η επιτυχία δεν είχε να κάνει με ειδικούς ψυχαναλυτικούς παράγοντες π.χ. με την ερμηνεία ενός άγχους ευνουχισμού ή της μεταβίβασης, αλλά με γενικούς παράγοντες που επισυμβαίνουν σε κάθε θεραπεία – οφειλόταν στη σχέση εμπιστοσύνης θεραπευτή και ασθενούς, στην αποδοχή του, την γνωσιακή αναδόμηση, που έτσι κι αλλιώς επισυμβαίνει σε κάθε θεραπεία κ.ο.κ.

Χωρίς να είμαστε ψυχαναλυτές, και χωρίς να αρνούμαστε τα παραπάνω, θα θέλαμε σήμερα να συζητούσαμε κάποιους βιωμένους και άρρητους λόγους, οι οποίοι δεν μπορούν παρά να οδηγούν στην απόρριψη της ψυχανάλυσης και την ευμενή προδιάθεση προς βιολογικές και γνωσιακές αντιλήψεις. Αυτοί οι άρρητοι λόγοι-συνθήκες έχουν να κάνουν με την εγκατάλειψη του ανθρώπινου σώματος, έχουν να κάνουν ακόμα και με την εξαφάνιση του, και επομένως η ευνοϊκή προδιάθεση προς τον εγκέφαλο, και σε ό,τι υποτίθεται στεγάζεται μέσα του, φαντάζει σαν τη μοναδική απομένουσα δυνατότητα. Μιλώντας, προς στιγμή, πολύ επιθετικά και απλουστευτικά, αν το σώμα παράγει μολυσματικές και δύσοσμες εκκρίσεις, οι οποίες είναι άχρηστες ή και βλαβερές και πρέπει να απορρίπτονται άμεσα, όπως τα ούρα και τα κόπρανα, ή αν παράγει απλώς δυσάρεστες εκκρίσεις, όπως ο ιδρώτας και η κακοσμία του στόματος που πρέπει να επικαλύπτονται με διάφορα αποσμητικά, ο εγκέφαλος θα μπορούσε να παράξει τα ευγενέστερα των προϊόντων, ανώτερες σκέψεις, πεποιθήσεις και ιδανικά, τα οποία όχι μόνο δεν πρέπει να απορριφθούν στους υπονόμους αλλά αντίθετα να διαδοθούν με κάθε τρόπο. Ακόμα και στην περίπτωση που ο εγκέφαλος, ή ο νους, παράγει άχρηστες ή βλαβερές σκέψεις, ή και «γνωσίες» κατά την ορολογία του συρμού, θα μπορούσαν να διορθωθούν με την εκπαίδευση, την ψυχοθεραπεία ή τα φάρμακα, και να παράγονται οι πρέπειες. Αν ο εγκέφαλος, ή οι «γνωσίες» του νου, μπορούν να διορθωθούν, το σώμα είναι, δυστυχώς, αδιόρθωτο – εις το διηνεκές μόνο κόπρανα και ιδρώτες είναι ικανό να παράγει. Τι επιρροή μπορεί να έχει η ψυχανάλυση, η οποία θέτει ως βασικές θεωρητικές και κλινικές παραδοχές τα λεγόμενα στοματικά, πρωκτικά και φαλλικά στάδια απέναντι σε άλλες που, λαϊκά,

υποστηρίζουν «όλα στο μυαλό μας είναι»; Δεν είναι τυχαίο ότι το στόμα, ο πρωκτός και το τσουτσούνι του βρέφους, πέραν από ερωτογενείς ζώνες κατά την ψυχανάλυση, παράγουν φλέματα, κόπρανα, αέρια και κάτουρα. Κατά τη γνώμη μας, η σφοδρή αντίδραση κάποιων στην ψυχανάλυση έχει να κάνει, πρόσθετα με την επίθεσή της στον ορθολογισμό που επισημαίνει ο Φρόντ, με την επίθεση στην επιδιωκόμενη καθαρή και τακτοποιημένη συνείδηση, στο ότι αυτή επαναφέρει στο προσκήνιο περιοχές που ο Δυτικός άνθρωπος πάσχιζε να διαγράψει από τον χάρτη του σώματος ως ρυπαρές και ρυπογόνες. Στη συνέχεια θα αναφέρουμε, για παράδειγμα, την αποστροφή, και τη διαγραφή, του φτυσίματος ως μιας φυσικής έκφρασης του στόματος.

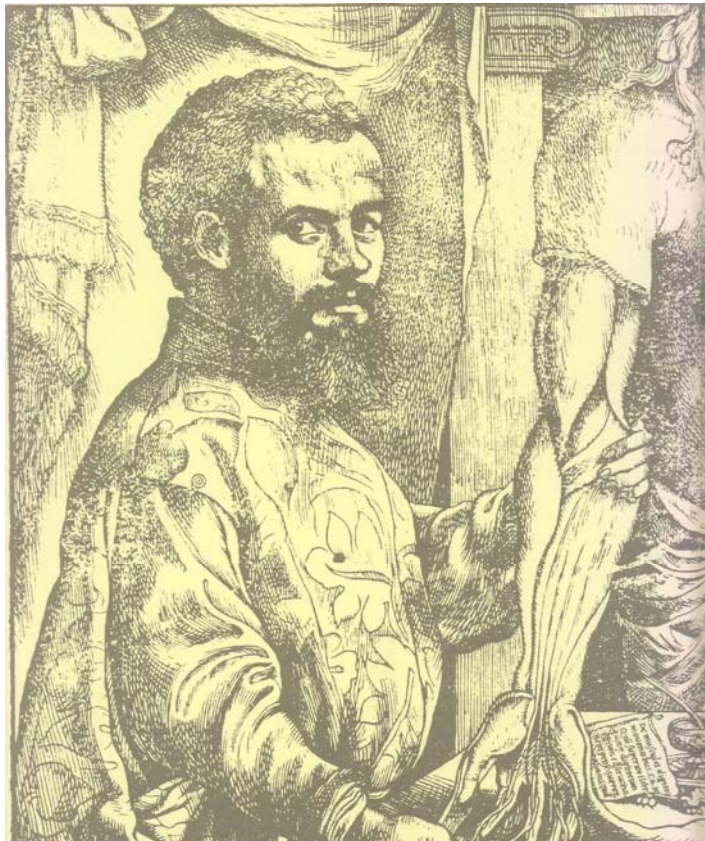
Επιτρέψτε μου μια φιλοσοφική παρένθεση, πριν αναφερθούμε πιο αναλυτικά στη μεταχείριση του σώματος από τον Δυτικό πολιτισμό, στην προσπάθειά του να επιτύχει το επιστημονικό ιδεώδες. Μιλήσαμε προηγουμένως για ψυχαναλυτική και επιστημονική αλήθεια, και στην δυσκολία της ψυχανάλυσης να επαληθεύσει τις αλήθειες της. Αντίθετα, η φυσική επιστήμη μπορεί να αποδείξει και να επαληθεύσει τις αλήθειες της μέσω αυστηρά σχεδιασμένων πειραμάτων και με την πανομοιότυπη επανάληψη αυτών των πειραμάτων σε μεγάλα και τυχαία δείγματα. Όμως, υπάρχουν τουλάχιστον δύο είδη αλήθειας, και έχουμε την εντύπωση ότι, σε μεγάλο βαθμό, η ψυχανάλυση χαρακτηρίζεται ως «μη επιστημονική», γιατί τίθεται ως ιδεώδες, που πρέπει αυτή να επιτύχει, η «επιστημονική αλήθεια», δηλαδή κάποιο είδος αντιστοιχίας παρατηρήσεων και της λεγόμενης αντικειμενικής πραγματικότητας. Όμως, από μίαν υπαρξιακή-φαινομενολογική προοπτική, την οποία υιοθετούμε στη σημερινή μας ανάπτυξη, η αλήθεια πρωταρχικά δεν έχει να κάνει με το ιδεώδες αντιστοιχίας που επιδιώκει η φυσική επιστήμη. Κατά τον Heidegger, η αλήθεια είναι ακριβώς η μη λήθη, και φαίνεται ότι η ψυχανάλυση ακριβώς επειδή θέλει να φέρει στην επιφάνεια στιγμιότυπα από καιρό ξεχασμένα ενσαρκώνει αυτό ακριβώς το, δεύτερο, ιδεώδες αλήθειας. Αν, για παράδειγμα, επαναφέρει στην επιφάνεια, με τον τρόπο της, περιοχές του σώματος αρχικά συκοφαντημένες, μετά καταπιεσμένες και τελικά λησμονημένες (και βέβαια όχι λησμονημένες απλά και μόνο λόγω του ότι υπήρξαν ασήμαντες σ' ένα μακρινό παρελθόν, όπως, για παράδειγμα έχω ξεχάσει τι έφαγα στις 12 Οκτωβρίου του 2007), τότε βρίσκεται ακριβώς στο χώρο της αλήθειας με την έννοια της μη λήθης. Αντίθετα, αν, όπως θα δούμε, κάποιες άλλες προσεγγίσεις έχουν ξεχάσει σε τι ακριβώς βασίζεται η θεμελίωση και η πρόοδός τους, τότε, αν και αυτές όντως παρουσιάζουν αλήθειες με την έννοια της εμπειρικής αντιστοιχίας, βρίσκονται στο πεδίο της λήθης. Στη συνέχεια θα υποστηρίξουμε, ούτε λίγο ούτε πολύ, ότι η βιολογική ψυχιατρική και τα διάφορα είδη γνωσιακών προσεγγίσεων θεμελιώνονται ακριβώς σε μίαν ιδιαίτερη μεταχείριση του σώματος και κατόπιν στη λήθη τόσο αυτής της μεταχείρισης όσο και του ίδιου του σώματος.

Ας αρχίσουμε με ένα παράδειγμα από την Αναγέννηση, την περίοδο που θεμελιώνεται η επιστημονική ιατρική, μέσω των «αντικειμενικών» παρατηρήσεων και του πειράματος, και που, στο τέλος του 16^{ου} αι., εφευρίσκεται η λέξη «ψυχολογία. Ποια λήθη είναι το θεμέλιο της επιστημονικής, της ιατρικής, αλήθειας σ' αυτήν περίπτωση; Δείτε αυτήν τη μεσαιωνική απεικόνιση στην οποία εμφανίζεται ο ανατόμος Vigenano να κάνει μία μικρή τομή στο κάτω μέρος της κοιλιάς ενός

ανθρώπου.

Και δείτε την επόμενη: ο Vesalius, ο μεγαλύτερος ανατόμος όλων των εποχών, επιδεικνύει, το 1540, 200 χρόνια μετά από τον προηγούμενο, έναν βραχίονα στο κοινό.

Είναι προφανές ότι ο Vesalius υμνείται γιατί, αντίθετα, από προηγούμενους ανατόμους, οι παρατηρήσεις και οι περιγραφές του ήταν ακριβείς και σύνθετες. Η προ-οπτική του ότι «όλα στο μυαλό μας είναι» θα δικαιολογούσε αυτές τις επιτυχίες, με κυκλικό τρόπο, και πάλι από την προ-οπτική του νου: ο Vesalius ήταν σπάνια

παρατηρητική, αναλυτική και συνθετική διάνοια: με μια λέξη ήταν «μεγαλοφυΐα», κάτι που λέγεται και για τους υπόλοιπους ήρωες της Αναγέννησης. Όμως, από την προ-οπτική του σώματος και της λήθης του, κάτι πολύ πιο πρωταρχικό και θεμελιώδες συμβαίνει. Οι αποτυχίες των προηγούμενων ανατόμων μπορεί να μην οφείλονταν σε νοητικές αδυναμίες τους αλλά στο είδος του σώματος που είχαν μπροστά τους και εξέταζαν. Δείτε και πάλι την πρώτη απεικόνιση: ο ανατόμος κοιτάει το σώμα στα μάτια, αν πρέπει να μιλήσουμε για κάποια συγκίνηση αυτή είναι δέος, και αν είναι να παρατηρήσουμε τι κάνουν τα χέρια του το μιν ένα κάνει δειλά μια μικρή τομή, το δε άλλο αγκαλιάζει το υπόλοιπο σώμα. Κανείς δεν ξέρει αν το αγκαλιάζει γιατί θέλει να επανορθώσει για τη βεβήλωση της τομής, γιατί παρότι το νεκρό σώμα είναι αντικείμενο εξέτασης κατά κάποιο τρόπο παραμένει κάτι ιερό και μυστήριο. Πάντως ένας άνθρωπος που κοιτάει σχεδόν βουρκωμένος ένα τέτοιο σώμα είναι αδύνατον να κάνει ακριβείς παρατηρήσεις. Χωρίς περιστροφές, ισχυριζόμαστε ότι αυτός ο ανατόμος έχει μπροστά του την καταληκτική αλλά παράλληλα φυσική εξέλιξη του σώματος: έχει μπροστά του το νεκρό σώμα. Το νεκρό σώμα που είναι ιερό, που είναι το έναυσμα για τη δημιουργία πολιτισμού αλλά που σε λίγο θα αποσυντεθεί και θα είναι πηγή δυσσομίας. Το νεκρό σώμα είναι, θα λέγαμε, μια συνέχεια του ζωντανού σώματος – κι εκείνο είναι πηγή απολαύσεων, όπως κι ενός ολόκληρου κόσμου τέχνης, αλλά και των κακοσμιών που αναφέραμε.

Αντίθετα, ο Vesalius δεν έχει μπροστά του ούτε καν ένα ολόκληρο σώμα αλλά ένα τμήμα του που απαξιώνει να αντικρύσει. Κοιτάει θριαμβευτικά το κοινό, και αν πρέπει να σημειώσουμε κάποια συγκίνηση αυτή είναι μάλλον ενθουσιασμός, περηφάνια, ή και έπαρση, για τα ευρήματά του. Μπροστά σ' αυτόν τον ανατόμο δεν βρίσκεται ένα νεκρό σώμα κι ο θάνατός του αλλά ένα πτώμα και οι δυνατότητες που το πτώμα παρέχει για επιστημονική γνώση. Το νεκρό σώμα και το πτώμα, δύο μετεξελίξεις του σώματος, παραπέμπουν σε δύο διαφορετικές δυνατότητες δράσης και πνευματικής δημιουργίας. Γύρω από το νεκρό σώμα μαζεύονται άνθρωποι με μαύρα, συγγενείς και φίλοι, πενθούν και λένε μοιρολόγια, στη συνέχεια λέγονται ιστορίες και θρύλοι, γράφονται τραγούδια και χτίζονται πυραμίδες να το στεγάσουν. Γύρω από το πτώμα μαζεύονται άνθρωποι με άσπρα, ιατροδικαστές και μαθητευόμενοι, κοιτάνε εξεταστικά και περίεργα, κάνουν παρατηρήσεις που αργότερα θα ανακοινώσουν σε επιστημονικά περιοδικά και συνέδρια. Το νεκρό σώμα και το πτώμα διανοίγουν, αντίστοιχα, διαφορετικούς κόσμους, και προσκαλούν διαφορετικούς ανθρώπους να κατοικήσουν αυτούς τους διαφορετικούς κόσμους.

Ελάχιστα πριν από την ανακάλυψη του πτώματος, ενός πτώματος ταριχευμένου με συντηρητικά ώστε να μην αποσυντεθεί και βρωμίσει, στο τέλος του Μεσαίωνα, αρχίζει μια επίθεση ενάντια στις φυσικές λειτουργίες του σώματος. Εδώ θα σημειώσουμε μόνον την αποστροφή προς το σάλιο, και για λεπτομέρειες σχετικά με την αποστροφή των άλλων εκφράσεών του σας παραπέμπω στο βιβλίο του Nobert Elias Η Εξέλιξη του Πολιτισμού. Μέχρι το τέλος του Μεσαίωνα έφτυνε κανείς κατά βούληση. Τότε εμφανίζονται τα πρώτα βιβλία οδηγιών καλής συμπεριφοράς προς τους αριστοκράτες. Όπως κανείς δεν θα έπρεπε να βωμολοχεί αδιάκριτα, δηλαδή να μην έχει ένα στόμα βόθρο και να εκστομίζει χύμα τις λεκτικές κοπριές του, έτσι δεν θα έπρεπε να εκστομίζει αδιάκριτα τα σάλια του. Μέχρι τότε θεωρούνταν αυτονόητο ότι όποιος είχε αέρια θα έπρεπε να αεριζόταν αδιακρίτως και όποιος είχε μύξες και σάλια θα έπρεπε να φτύνει ασύστολα. Τώρα προτρέπεται ο σωστός αριστοκράτης, σε αντίθεση με τον άξεστο χωρικό και τον πληβείο της πόλης, να φτύνει και να βγάζει τις μύξες του κατ' ευθείαν μπροστά στα πόδια του όταν είναι στο δρόμο και, όχι, ας πούμε, στη μάπα του άλλου, αν βρίσκεται στο τραπέζι, να σκύβει και να φτύνει από

κάτω και όχι πάνω στο έπιπλο, αν ήτανε στο κρεβάτι, να φτύνει από κάτω και όχι πάνω στα σεντόνια. Βλέπει κανείς ότι, σε αυτήν την πρόιμη φάση αποστροφής των λειτουργιών του σώματος, αναγνωρίζονται οι ανάγκες και οι λειτουργίες του, δεν είναι απόλυτη ντροπή να εμφανίζονται οι εκκρίσεις του στην κοινή θέα. Αργότερα, καθώς η αποστροφή και η ντροπή αυξάνονται, εφευρίσκονται τα πτυελοδοχεία, που αποτελούν απαραίτητα σκεύη κάθε αριστοκρατικού σπιτιού, και ακόμη αργότερα τα μυξομάντιλα, όπου θα έπρεπε κανείς να κρύβει τις ακαθαρσίες από τις ανώτερες οπές του σώματός του. Σήμερα, η αποστροφή για το σώμα και τις φυσικές λειτουργίες του έχει κορυφωθεί: δεν ανέχεται κανείς ούτε καν τον ιδρώτα του, και πριν να κάνει έρωτα θα πρέπει να έχει κάνει τριάντα αφρόλουτρα και να έχει λανσάρει κολόνια Ντόλτσε Καμπάνα, για να μην πούμε Μυρτώ. Δεν είναι του παρόντος να συζητηθεί εδώ η επιχειρούμενη σημερινή ασηψία του ζώντος σώματος, το οποίο τείνει να μοιάσει στο σώμα του χειρουργείου, για να μην πούμε στο πτώμα, ούτε του πώς η δυσανεξία στις δύσοσμες εκκρίσεις του είναι παράλληλη με τη δυσανεξία σε αντιφατικές ή ασαφείς σκέψεις που υπάρχουν στον νου, και που αποτελούν στόχο διαφόρων ορθολογιστικών θεραπειών. Θα προβούμε και πάλι σε κάποιες αφοριστικές ερμηνείες: οι διάφοροι επίγονοι του Επίκτητου, δηλαδή της στωικής αταραξίας μέσω γνωσιακών αναδομήσεων, φανταζόμαστε ότι μάλλον θα πρέπει να ταραάζονται όταν βλέπουν στο ποδόσφαιρο οι παίχτες περισσότερο να φτύνουν παρά να παίζουν μπάλα και οι φίλαθλοι να εξυβρίζουν τον ρέφερι και εμφανώς να εκφράζουν παράλογες απόψεις για τη διαιτησία και την αποβολή του τερματοφύλακα. Όμως και πάλι η ψυχανάλυση παρατηρεί ότι το καταπιεσμένο σώμα και οι λειτουργίες του, όπως τα περιεχόμενα του απωθημένου ασυνείδητου, θα επιστρέψουν, ωμά ή καλυμμένα, όταν τους δοθεί ευκαιρία. Επίσης, οι διάφοροι ηθικολόγοι, μεταξύ των οποίων και θεραπευτές, μπορεί να εξανίστανται με την άνθηση του πορνό και να αναλύουν και πάλι απόψεις και σκέψεις, όπως το συνηθίζουμε. Όμως, η διαστρέβλωση του σώματος και της ερωτικής λειτουργίας του αποτελεί και πάλι μομφή στην εγκεφαλικότητα και τη φλυαρία που τους διακρίνει: οι πρωταγωνιστές δεν ανταλλάσσουν καμιά κουβέντα, με το που συναντώνται πέφτουνε στο ψαχνό, ακριβώς γιατί σήμερα μας προτείνεται, από κάθε πλευρά, να συζητούμε και να επικοινωνούμε και να ανταλλάσσουμε περιεχόμενα και λέξεις του εγκεφάλου. Η άνθηση του πορνό, η βουβή και αχαλίνωτη εμπλοκή των σωμάτων, αποτελεί τη νοσηρή επιστροφή του σώματος που του έχει αρνηθεί η έκφραση από έναν κυρίαρχο νου, ο οποίος θέλει μόνο να συζητάει και να αναλύει τον ίδιο τον εαυτό του.

Σε κάθε περίπτωση, η ανατομία του σώματος πυροδοτούσε ανέκαθεν τον ενθουσιασμό των επιστημόνων, πόσο μάλλον το κεφάλι που παλαιόθεν υποσχόταν τα υψηλότερα έπαθλα. Άλλωστε κατοικεί το υψηλότερο σημείο του σώματος, όπως ο Δίας τον Όλυμπο και ο Θεός του ουράνια. Από το ίδιο το βιβλίο του Vesalius βλέπουμε έναν σκελετό να παρατηρεί, μάλλον με αμηχανία, ένα κρανίο. (κυρία μου έχετε το τέλειο κρανίο)

Κατά καιρούς, μετά πολύχρονες έρευνες, ανακοίνωναν με ενθουσιασμό ανάλογο του Vesalius απίστευτα και καινοφανή συμπεράσματα στο κοινό. (Βλέπουμε τον ενθουσιασμό και τη φούρια κάποιων παλιότερων ερευνητών να ανακοινώσουν τα συμπεράσματά τους).

Ο Broca, ο γνωστός νευρολόγος, μέτρησε χιλιάδες ζωντανά και νεκρά κρανία επιχειρώντας να αποδείξει ότι το μέγεθος του εγκεφάλου, που ήταν ευθέως ανάλογο με τον όγκο της κρανιακής κοιλότητας, σχετίζεται με την νοημοσύνη. Αν και πράγματι υπήρχαν διαφορές μεταξύ του μεγέθους του κρανίου λευκών και μαύρων, ανδρών και γυναικών, μορφομένων και αμόρφωτων τελικά αποδείχτηκε ότι αν και οι μαύροι, οι γυναίκες και οι αμόρφωτοι είχαν όντως μικρότερα κεφάλια αυτό δεν σήμαινε ότι είχαν μικρότερη νοημοσύνη ή πιο έκφυλη φύση αλλά ότι είχαν μικρότερα σώματα. Δηλαδή το μεγάλο κεφάλι και ο μεγάλος εγκέφαλος εξαρτάται περισσότερο από το γενικά μεγαλύτερο σώμα και όχι από τη μεγαλύτερη εξυπνάδα και ηθική του κεφάλι. Και ο γάιδαρος κεφάλιας είναι αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι είναι εξυπνότερος από την αλεπού ούτε πιο ηθικός, εφόσον μπορεί και συνουσιάζεται και με άλογα ενώ ακόμη δεν αναφέρθηκε αλεπού να πηγαίνει με κότες και να παράγει επιμειξίες του είδους μουλάρια. Αφήστε που παρατηρούνται και πολλά αξιοπερίεργα γεγονότα, ακόμα κι αν συνυπολογιστεί το μέγεθος του σώματος: αν η σχέση εγκεφάλου και σώματος στον άνθρωπο είναι 1 προς 40, στο καναρίνι είναι 1 προς 16. Λίγο πριν τις προσπάθειες του Broca, η φρενολογία είχε αποκτήσει επίσης μεγάλη δημοφιλία. Η φρενολογία πρέσβευε ότι υπήρχαν ειδικά εξογκώματα-επάρματα, ή αντίθετα βαθουλώματα-εσοχές, στον φλοιό του εγκεφάλου, τα οποία αντιστοιχούσαν σε διάφορες φυσικές κλίσεις, λόγου χάρη στην καλοσύνη, την πίστη στο Θεό ή την εγκληματικότητα, και που θα μπορούσαν να ψηλαφηθούν από αντίστοιχα εξογκώματα ή βαθουλώματα του κρανίου. Ο καθηγητής Καράβατος υπονοεί ότι η

σύγχρονη τάση να διερευνώνται αλλοιώσεις του εγκεφάλου με τη μαγνητική τομογραφία είναι αντίστοιχη αυτών των προσπαθειών. Άλλωστε πια το κρανίο είναι διαπερατό και διάφανο.

Ο χρόνος μου τελείωσε και γνωρίζω ότι δεν υποστήριξα όσο έπρεπε τη θέση περί εγκατάλειψης του σώματος από τη σύγχρονη ψυχιατρική και ψυχοθεραπεία. Πάντως η πορεία από το σώμα στο πτώμα, από εκεί στο κρανίο φαίνεται να κορυφώνεται μετά την ανακάλυψη τεχνολογιών που παραδίνουν το σώμα διάφανο. Δείτε αυτές τις δύο δημιουργίες της λεγόμενης σύγχρονης τέχνης:

A. Gray Το φίλημα

το φιλί δεν αποδίδει την κορύφωση της έλξης των σωμάτων αλλά το peak των νευρωνικών ηλεκτρικών εκκενώσεων και ο κόσμος, στον οποίο κατοικεί ο άνθρωπος, έχει μετοικήσει εντός του εγκεφάλου, λες και η ύπαρξη του σώματος όπως το ξέρουμε, να εμπόδιζε, με το δέρμα του και τη σάρκα του, αυτήν την εισβολή. Τώρα πια δεν χρειάζεται να στρέφουμε την προσοχή στον κόσμο και στην εμπλοκή μας με αυτόν – άλλωστε η οποιαδήποτε εμπλοκή απαιτεί σώματα. Τώρα που τα σώματα εξαφανίστηκαν μπορούμε να στραφούμε στο εσωτερικό των ασώματων εγκεφάλων και να μελετήσουμε τις σκέψεις τους και τις άυλες παραστάσεις του κόσμου που κατοικούν εκεί.

Ο νους του καλλιτέχνη
Steven John Koepppe, © 1987
Acrylic on canvas, 44"x54"

Collection of
Richard C. Holgate, M.D.

Αυτός ο πίνακας είναι εμπνευσμένος από
μία μαγνητική τομογραφία του εγκεφάλου
του καλλιτέχνη. Μετέφερα την τομογραφία
στον καμβά και ζωγράφισα εκείνο που
υποδείκνυαν τα σχήματα. Οι φίλοι μου
είπαν ότι είναι πολύ αποκαλυπτικό. Αφησα
την τέχνη μου να μιλήσει από μόνη της.

Τώρα κοσμεί τις αίθουσες του
Διαγνωστικού Κέντρου της Νότιας
Καλιφόρνια.

Η εξαφάνιση του σώματος που επιχειρήθηκε με διάφορα αποσμητικά και κολόνιες, με την ντροπή να μιλάει κανένας για τις ανάγκες και τις εκφράσεις του, με την πριμοδότηση του νου από διάφορες φιλοσοφικές και ψυχολογικές θεραπείες, συνεπικουρείται και ολοκληρώνεται με την ανακάλυψη των ακτινογραφιών κάθε είδους. Φαίνεται να ζούμε στην εποχή των ασώματων πνευμάτων – παρόλα αυτά, κάποιοι σκοταδιστές, οπαδοί ενός Μεσαιωνικού Χριστιανισμού, επιβιώνουν ακόμα. Λένε ότι ο Χριστιανισμός υποστηρίζει την ανάσταση των σωμάτων. Περίεργο.